

Tomáš Akvinský: *De ente et essentia* 4, §§ 54–70

54. Nyní zbývá vidět, jakým způsobem je esence v oddělených substancích, totiž v duši, v inteligenci a v první příčině.

55. Ačkoli pak všichni připouštějí, že je první příčina jednoduchá, přece se pokoušejí zavést do inteligencí a do duše nějaké složení z formy a látky. Autorem této teze byl, jak se zdá, Avicbron, autor knihy *Pramen života*. To však všeobecně odporuje výrokům filosofů, kteří tyto substance oddělenými od látky nazývají, a že jsou bez veškeré látky, i dokazují...

58. Proto v duši nebo v inteligenci není žádným způsobem složení z látky a formy, takže by se v nich esence získávala tím způsobem, jako v tělesných substancích, ale je v nich složení formy a bytí. Proto se v komentáři k deváté tezi knihy *O příčinách* říká, že intelligence má formu a bytí. A forma se tam bere jako samotná cost či jednoduchá substance...

67. Takovéto substance, ač jsou to pouze formy bez látky, přece v nich není po všech stránkách jednoduchost a nejsou také čirým aktem, nýbrž je v nich příměs potence. A to je patrné takto: Cokoli nenáleží pojmu esence čili costi, to přistupuje zvnějšku a vytváří s esencí něco složeného, protože žádnou esenci nelze rozumem pojmut bez toho, co jsou její části. Avšak každou esenci čili cost lze pojmut, aniž by se něco poznávalo o jejím bytí: mohu totiž chápat, co je člověk nebo Fénix, a přece nevědět, zda reálně jsou. Tudíž je patrné, že bytí je něco jiného než esence čili cost.

68. Leda by snad byla nějaká věc, jejíž cost je samotné její bytí; a ta věc by mohla být jen jedna a první, protože je nemožné, aby došlo ke zmnožení něčeho jinak, než přidáním nějakého rozdílu, jako se zmnožuje přirozenost rodu na druhy; nebo tím, že se forma přijme v různých látkách, jako se zmnožuje přirozenost druhu v různých individuích; nebo tím, že jedno je oddělené a jiné je v něčem přijaté: jako kdyby byla nějaká oddělená horkost, byla by v důsledku své oddělenosti jiná než horkost neoddělená.

69. Předpokládáme-li tedy, že je nějaká věc, jež je pouhé bytí, takže by ono bytí existovalo o sobě, pak by toto bytí nesnášelo přidání rozdílu, protože by již nebylo pouhé bytí, nýbrž bytí a nadto nějaká forma. A ještě mnohem méně by připouštělo přidání látky, protože by již nebylo o sobě existujícím bytím, nýbrž materiálním. Zbývá tudíž, že taková věc, která je své bytí, může být pouze jedna.

70. Proto v každé jiné věci mimo ni musí být něco jiného její bytí a její cost čili přirozenost či forma. V inteligencích musí tudíž být bytí mimo formu. A proto bylo řečeno, že v inteligencích je forma a bytí.

54. Nunc restat videre per quem modum sit essentia in substantiis separatis, scilicet in anima, intelligentia et causa prima.

55. Quamvis autem simplicitatem causae primae omnes concedant, tamen compositionem formae et materiae quidam nituntur inducere in intelligentias et in animam, cuius positionis auctor videtur fuisse Avicbron, auctor libri fontis vitae. Hoc autem dictis philosophorum communiter repugnat, qui eas substantias a materia separatas nominant et absque omni materia esse probant...

58. Unde in anima vel in intelligentia nullo modo est compositio ex materia et forma, ut hoc modo accipiatur essentia in eis sicut in substantiis corporalibus, sed est ibi compositio formae et esse. Unde in commento IX propositionis libri de causis dicitur quod intelligentia est habens formam et esse, et accipitur ibi forma pro ipsa quiditate vel natura simplici...

67. Huiusmodi ergo substantiae quamvis sint formae tantum sine materia, non tamen in eis est omnimoda simplicitas nec sunt actus purus, sed habent permixtionem potentiae. Et hoc sic patet: Quicquid enim non est de intellectu essentiae vel quiditatis, hoc est adveniens extra et faciens compositionem cum essentia, quia nulla essentia sine his, quae sunt partes essentiae, intelligi potest. Omnis autem essentia vel quiditas potest intelligi sine hoc quod aliquid

intelligatur de esse suo; possum enim intelligere quid est homo vel Phoenix et tamen ignorare an esse habeat in rerum natura. Ergo patet quod esse est aliud ab essentia vel quiditate.

68. Nisi forte sit aliqua res, cuius quiditas sit ipsum suum esse; et haec res non potest esse nisi una et prima, quia impossibile est, ut fiat plurificatio alicuius nisi per additionem alicuius differentiae, sicut multiplicatur natura generis in species, vel per hoc quod forma recipitur in diversis materiis, sicut multiplicatur natura speciei in diversis individuis, vel per hoc quod unum est absolutum et aliud in aliquo receptum, sicut si esset quidam calor separatus, esset alius a calore non separato ex ipsa sua separatione.

69. Si autem ponatur aliqua res, quae sit esse tantum, ita ut ipsum esse sit subsistens, hoc esse non recipiet additionem differentiae, quia iam non esset esse tantum, sed esse et praeter hoc forma aliqua; et multo minus reciperet additionem materiae, quia iam esset esse non subsistens sed materiale. Unde relinquitur quod talis res, quae sit suum esse, non potest esse nisi una.

70. Unde oportet quod in qualibet alia re praeter eam aliud sit esse suum et aliud quiditas vel natura seu forma sua. Unde oportet quod in intelligentiis sit esse praeter formam; et ideo dictum est quod intelligentia est forma et esse.

(Český překlad: S. Sousedík, *Jsoucno a bytí*, Praha 1992, str. 87–91, mírně upraveno.)

Otázky k textu:

Co jsou separované (oddělené) substance? Jaký je podle Tomáše rozdíl mezi separovanými substancemi a substancemi složenými z látky a formy? S jakým názorem přitom polemizuje? Jaký typ složenosti Tomáš připouští v případě separovaných substancí? Jaké argumenty pro tuto složenost uvádí. Rekonstruujte postup těchto argumentů po jednotlivých krocích.